

BALKANLAR'DA İSLÂM MEDENİYETİ MİLLETLERARASI SEMPOZYUMU TEBLİĞLERİ

Sofya
21-23 Nisan 2000

Editor
Ali Çaksu

Önsöz
Ekmeleddin İhsanoğlu

PC/1 – 2002/1

İslâm Medeniyeti Tarihi Kaynak ve İncelemeleri Dizisi
Seri No:8

ISBN= 92-9063-108-2 (Türkçe edisyon için)
ISBN= 92-9063-109-0 (Yabancı dil edisyon için)
ISBN= 92-9063-110-4 (Set)

İslâm Konferansı Teşkilâtı (İKT)
İslâm Tarih, Satiat ve Kültür
Araştırma Merkezi (İRCİCA)

Adres:
Barbaros Bulvarı
Yıldız Sarayı, Seyir Köşkü
Beşiktaş

Posta Adresi:
P.K. 24, 80692 Beşiktaş İstanbul – Türkiye

Tel: 0212 259 17 42
Faks: 0212 258 43 65
E-posta: ircica@superonline.com
Vcb-sitesi: <http://i/ircica.org>

Sayfa Düzeni ve Dizgi: Acar Taşlak
Kapak: Hatice Polat
Basıldığı yer: Yıldız Matbaacılık, Yayıncılık ve Ticaret A.Ş., 2002, İstanbul

İRCİCA KÜTÜPHANESİ KATALOG FİŞİ

Balkanlar' da İslâm Medeniyeti Milletlerarası Sempozyumu
(21- 23 Nisan 2000: Sofya)
Balkanlar' da İslâm Medeniyeti Milletlerarası Sempozyumu
Tebliğleri ! editor Ali Çaksu; önsöz Ekmeleddin İhsanoğlu.-
İstanbul: İslâm Tarih, Sanat ve Kültür Araştırma Merckzi, 2002.

X, 447s.: res., hrt.; 24sım.- (İslâm Medeniyeti Tarihi Kaynak
ve İncelemeleri Dizisi Seri No:8)

ISBN: 92-9063-109-0
1. Medeniyet, İslâm - Balkan Ülkeleri 2. Medeniyet, Türk -
Balkan Ülkeleri, I. K.a. II. Çaksu, Ali (ed.) III. İhsanoğlu,
Ekmeleddin (önsöz) IV. (Seri)

949

BALKANLAR'IN İSLÂMLAŞMASINDA SÛFİLERİN ROLÜ

Reşat Öngören

Seferler sırasında ordulara yardımcı olan sûfilerin, zafer gerçekleşikten sonra fethedilen bölgelere yerleşerek İslâm'ı yayma gayreti içerisine girdikleri bilinmektedir. Böyle bir hareket tarzının Balkanlar'ın fethinde ve sonrasında da benimsendiği görülmektedir. Bu tebliğde Osmanlı döneminde Balkanlar'da tarikatların faaliyetine sahne olan yerler ve buralarda kurulan tekkeler tespit edilerek bölgedeki İslâmlaşma sürecine sûfilerin katkısı ana hatlarıyla gösterilmeye çalışılacaktır.

Balkanlar üzerine araştırma yapan çoğu tarihçi bölge halkının İslâmlaşmasını sağlayan değişik faktörlerden söz ederken, özellikle dervişlerin rolüne de yer vermektedir. İslâm inancının ikna yoluyla yayılmasında tarikatların özel bir rol oynadığına ve Balkanlar da dahil olmak üzere bütün Osmanlı topraklarında gayri-Müslimleri Müslümanlaştırma faaliyetine aktif biçimde katıldığına dikkat çeken N. Malcolm, bu tarikatların hem düşünce hayatına, hem de halk inançlarına muazzam bir katkı sağladığını belirtir.¹ Arnavutluk Müslümanları üzerine çalışması bulunan P. Bartl ise, dervişlerin dinî düşüncelerinin geleneksel İslâmiyet'e göre halk arasında daha çok rağbet gördüğünü belirtmektedir.² Arnavutluk'un İslâmlaşmasını sağlayan tartışmasız iki unsurdan biri, A. Popovic'e göre, Sarı Saltuk veya Hacı Bektaş gibi yarı efsânevî bazı kişiler önderliğindeki çeşitli sûfi tarikatlarıdır.³ H. Algar bu tarikatların İslâm geleneğinin yaşanmasında ve birliğin sağlanmasında önemli fonksiyonlar icrâ ettiğini özellikle belirtmektedir.⁴

Balkanlar'ı fetheden Osmanlılar, sûfilerin bu gönüllü faaliyetlerinden âzamî ölçüde istifade etmişlerdir. Kazanılan topraklarda devlet adamlarının zaman geçirmeden câmi, medrese, mektep, imaret gibi kuruluşların yanı sıra çoğunlukla bir de tekke kurmaları ya da kurulmuş olanlar için vakıflar tayin

¹ Malcolm, Noel, *Kosova: Balkanları Anlamak İçin* (trc. Özden Arıkan), İstanbul 1999, s. 171-172; a.mlf., *Bosnia: A Short History*, Londra 1994, s. 104.

² Bartl, Peter, *Millî Bağımsızlık Hareketi Esnasında Arnavutluk Müslümanları 1878-1912* (trc. Ali Taner), İstanbul 1998, s. 49.

³ Popovic, Alexandre, *Balkanlarda İslâm* (trc. Komisyon), İstanbul 1995, s. 17; ayrıca bk. Bilge, Mustafa L., "Arnavutluk", *DİA*, III, 388.

⁴ Algar, Hamid, "Bosna'da Nakşibendî Tarikatı Üzerine Notlar" (trc. Mehmed Değirmenci), *Diriliş*, XII (1975), s. 16.

etmeleri bunun açık bir göstergesidir. A. Popovic'in, Osmanlılar'ın fethettiği her ülkede, egemenliklerinin ilk doğrudan sonucu olarak asker, memur, çiftçi vb. toplulukların yanı sıra buralarda ayrıca çeşitli tarikatlara mensup dervişler topluluğunun da oluşturulduğunu belirtmesi⁵ bu gerçeğin bir ifâdesidir. Aşağıdaki örnekler de bu hususu teyid etmektedir:

Osmanlılar 1361'de Dimetoka'yı fethettiklerinde, burada ilk sosyal ve dinî kurum olarak Abdal Cüneyd Zâviyesi'ni kurmuşlardır.⁶ Türk ordusuyla Akçahisar'a (Kruja) gelen Horasanlı Baba Ali, zaman geçirmeden tekkesini fethedilen bu şehre kurarak irşad faaliyetine başlamıştır.⁷ Yanya'daki Şeyh Hâşim Tekkesi'nin Rumeli'nin fethinde önemli rol oynayan akıncı beylerinden Gâzî Evrenos Bey tarafından 1390'da yaptırıldığı bilinmektedir.⁸ Fatih Sultan Mehmed'le Izvornik şehrinin fethine katılan Hindî Hamza Baba ise, fetihten sonra tekkesini şehrin güneyine kurarak hemen faaliyete başlamıştır.⁹ Saraybosna fethedildikten sonra, burada 1463 tarihine kadar on beş yıllık zaman diliminde kurulan müesseseler arasında iki de tekke bulunmaktadır.¹⁰ Bunların yanı sıra Sultan II. Bayezid Sarı Saltuk'un Baba Dağı'nda bulunan kabrine bir türbe, yanına bir cami, bir medrese ile birlikte bir de tekke kurdurmuştur.¹¹ 1551'de Sokullu Mehmed Paşa'nın orduları tarafından fethedilen Romanya'nın Beşova (Beşenova Veche) kasabasında fethi müteakip cami, mescid, medrese, mektep gibi kurumlarla birlikte bir de tekkenin kurulduğu¹² ve Dobruca bölgesinin gelirlerinin buraya vakfedildiği bilinmektedir.¹³ Yine, Kanûnî Sultan Süleyman'ın Sigetvar Seferi sırasında vefat ettiği yerin kenarına bir câmi ile bir de tekkenin yaptırıldığı belirtiliyor.¹⁴ Bu hususta daha pek çok örnek saymak mümkündür. Bütün bunlar Osmanlı Devleti'nin sûfîlerin faaliyetlerinden en ileri seviyede istifade etmeye çalıştığını göstermektedir.

⁵ Popovic, *Balkanlarda İslâm*, s. 111.

⁶ Kiel, Machiel, "Dimetoka", *DİA*, IX, 306.

⁷ Bk. Bartl, *Arnavutluk*, s. 184.

⁸ Elsie, Robert, "Islam and the Dervish Sects of Albania: An Introduction to Their History, Development and Current Situation", *The Islamic Quarterly*, XLII (1998), sy. 4, s. 275.

⁹ Evliya Çelebi, *Seyâhatnâme*, VI, 490.

¹⁰ Malcolm, *Bosnia*, s. 67; Algar, "Bosna'da Nakşibendî Tarikatı Üzerine Notlar," s. 17. Biri Mevleviyye diğeri Nakşibendiyye'ye ait olan bu tekkelerden Nakşibendiyye'ye ait olanı Bosna vâlisi İskender Paşa tarafından kurulmuştur.

¹¹ Yüce, Kemal, *Saltuk-nâme'de Tarihî, Dinî ve Efsânevî Unsurlar*, Ankara 1987, s. 79.

¹² Ayverdi, Ekrem Hakki, *Avrupa'da Osmanlı Mîmârî Eserleri: Romanya-Macaristan (I)*, İstanbul 1979, s. 22.

¹³ Evliya Çelebi, *Seyâhatnâme*, III, 362.

¹⁴ Ünver, Süheyl, "Kanûnî Sultan Süleyman'ın Son Avusturya Seferinde Hastalığı, Ölümü, Cenazesi ve Defni", *Kanûnî Armağanı*, Ankara 1970, s. 305.

Balkanlarda fethedilen bölgelere kurulan ve İslâmlaşmada önemli etkileri görülen tekke ve zâviyelerin, buldukları bölgelerde nüfus çeken odaklar hâline geldikleri görülmektedir.¹⁵ Böylece, birbirine bağlı iki süreç olan Müslümanlaşma ile Müslüman kentlerin gelişmesinde tarikatların esaslı bir rol oynadıkları ortaya çıkmaktadır.¹⁶ Bir kısım yerleşim yerlerinin, adlarını dervişlerden veyd meşhur bir sūfiden ya da tasawuf kurumlarından almış olması bu hususu teyid etmektedir. Sozgelimi Hasköy'ün Sofular, Tekke ve Dervişân Mahalleleri,¹⁷ Vidin'in Tekke Mahallesi, Varna'nın Sūfler Köyü, Şumnu'nun Büyük Tekkeler Köyü, Kızanlık'ın Sūfler Köyü, Sofya'da Bâlî Efendi'nin türbesinin bulunduğu Bâlî Efendi Koyii (Knejova),¹⁸ Drama'nın Derviş Mahallesi, İskeçe'nin Şeyhler Köyü, Dimetoka'nın Kızıl Deli Sultan ve Sūfler Deresi Köyleri,¹⁹ İştîp şehrinin Tekke-i Bâlâ Mahallesi, Üsküp'ün Tekke Köyü,²⁰ Romanya'nın Dobruca bölgesinde Saltuk Baba'nın türbesinin bulunduğu Babadağı yerleşim merkezi²¹ buna örnek olarak verilebilir.:

Tekkelerini kurdukları bölgede koy koy, kasaba kasaba dolaşarak gerçekleştirdikleri samimî ve fedâkarca hizmetlerine mukabil halk nezdinde mübârek insanlar olarak tanınan sūflilerin, vefatlarından sonra mezarları üzerine kurulan türbelerinin de oneinli bir yer hdlne geldiği görülmektedir. Hattâ bunların mühim bir kısmının tekkelerin içinde ya da yanbaşında bulunması halkın tekkeleri dalia sık ziyâretine de vesîle olmuştur. Balkanlar'daki Osmanlı mimârî eserleri üzerine yaptığı hacimli çalışmasında Ekrem Hakki Ayverdi, 220'nin üzerinde türbe tesbit etmiştir ki, bu azımsanacak bir rakam değildir. Bunların bir kısmı seferlere katılmış şehit ve gâzîlere ait olsa bile büyük bir kısmı dervişlere aittir. A. Popovic'in Macaristan'da XIX. yüzyılın ikinci yarısında Müslümanlığın tekrar ortaya çıkışını önemli ölçüde, Buda'daki Gulbaba Türbesi'nin Müslüman ziyâretçiler üzerindeki çekiciliğine bağlaması²² dikkate alındığında, tiirbelerin Balkanların İslâmlaşmasındaki önemi daha iyi anlaşılabilir olur.

¹⁵ Yüccî, Yaşar, "Balkanlar'da Türk Yerleşmesi ve Sonuçları", *Bulgaristan'da Türk Varlığı*, Ankara 1985, s. 75.

¹⁶ Malcolm, *Bosnia*, s. 104.

¹⁷ Bk. Şahin, İlhan, "Hasköy", *DİA*, XVI, 390-391.

¹⁸ Bk. Ayverdi, Ekrem Hakki, *Avrupa'da Osmanlı Mîmârî Eserleri: Bulgaristan, Yunanistan, Arnavudluk (IV)*, İstanbul 1982, s. 61, 99, 108, 124, 126.

¹⁹ Bk. a.g.e., s. 196, 199, 201, 211.

²⁰ Bk. Ayverdi, Ekrem Hakki, *Avrupa'da Osmanlı Mîmârî Eserleri: Yugoslavya (III)*, İstanbul 1981, s. 48, 308.

²¹ Karpat, Kemal H., "Dobruca", *DİA*, IX, 483.

²² Popovic, *Balkanlarda İslâm*, s. 113.

Sûfilerin İslâm'ı yayma gayretleriyle birlikte yerleştikleri toprağı imâr ederek çevrenin tabii güzelliğini muhafaza etmeleri de, tekke ve muhîtinî cazip kılan bir unsur olarak görülebilir. Evliyâ Çelebi XVII. asırda ziyaret ettiği Balçık'daki Akyazılı Sultan Tekke ve Türbesi'ni anlatırken çevresinin irem bağları gibi mamur olduğunu, çeşit çeşit çiçekler ve güllerle süslendiğini, bahçede ötüşen bülbüllerin ziyaretçilere hayat bahşettiğini belirtir.²³ Halvetiyye ricâlinden Bâli Efendi'nin de Sofya'da bulunan zâviyesinin etrafını bizzat kendisinin ağaçlandırdığı ve zamanla buranın genişleyerek bir orman hâline geldiği kaydedilmektedir.²⁴ Yine, Blagaj'da XIX. yüzyılda Buna nehri kenarında bir tekke inşâ eden sûfilerin, çevrenin tabii güzelliğini bozmamak için etrafındaki arsarları da satın alarak koruma altına aldıkları, burada bir çok canlının barındığı ve buranın âdeta kuş cennetine dönüştüğü nakledilir.²⁵ Bu durum tekke ve çevresini câzip kılmakla birlikte, ayrıca yeni iskan bölgelerinde tabii güzellikleri bozmadan yerleşimin sağlanmasına da ön ayak olmuş olmalıdır.

Balkanlar'ın İslâmlaşmasında sûfilerin etkisi hakkında kabaca da olsa bir fikir edinebilmek için, bölgede kurulan tekkelerin ve faaliyet gösteren tarikatların tesbit edilmesi gerekir. Bu hususta bize en iyi malzemeyi, yukarıda sözünü ettiğimiz Ekrem Hakkı Ayverdi'nin *Avrupa'da Osmanlı Mimârî Eserleri* adlı dört ciltlik kıymetli eseri sunmaktadır. Büyük ölçüde Evliyâ Çelebi'nin *Seyâhatnâme*'si ile vakfiyeler, vakıf cihât kayıtları, Başbakanlık Arşivi ve Tapu Kadastro Umum Müdürlüğü'nde bulunan kayıtlar ve bölgedeki bazı yerli kaynaklar kullanılarak hazırlanan bu hacimli eser Balkanlar'da bulunan camî, medrese, tekke, türbe, hamam vb. binaların listesini ve bir kısmının da mimarî özelliklerini sunmaktadır. Buradaki bilgilere ilâveten, Balkan devletleri üzerine yapılmış bâzı modern araştırmalar da göz önüne alındığında, bölgedeki sûfilerin faaliyetleri kalın çizgilerle de olsa ortaya çıkmaktadır.

I. BULGARİSTAN

Bugün Bulgaristan sınırları içinde bulunan şehir ve köylerde toplam 180'nin üzerinde tekke kurulduğu tesbit edilmiştir. Sofya (18 adet), Köstendil (16 adet), Filibe (Plovdiv) (15 adet), Rusçuk (Ruse) (15 adet), Şumnu (Şumen) (13 adet), Niğbolu (Nikopol) (10 adet), Tatar Pazarcığı (Dobriç) (10 adet) gibi yerlerde diğerlerine göre daha çok tekke kurulduğu, dolayısıyla buraların daha

²³ Evliya Çelebi, *Seyâhatnâme*, III, 349.

²⁴ Keskiöğlü, Osman, *Bulgaristan'da Türkler*, Ankara 1985, s. 54.

²⁵ Yıldız, Zekeriya, *Geçmişten Günümüze Bosna Hersek*, İstanbul 1993, s. 180.

yoğun bir tasavvufi faaliyete sahne olduğu anlaşılmaktadır. Bu şehirleri Silistre (9 adet), Yanbolu (Yanbol) (8 adet), Vidin (7 adet), Eski Zağra (Stara Zagora) (7 adet), Varna (5 adet), Lofça (Loveç) (5 adet), Kızanlık (5 adet), Samokov (5 adet) ve Hezargrad (Razgrad) (5 adet) şehirleri izlemektedir (bk. TABLO 1).

Bulgaristan'da faaliyeti tesbit olunan tarikatlar Halvetiyye, Bektâşiyye, Nakşibendiyye, Mevleviyye, Şâzeliyye, Kadiriyye, Rifâiyye, Sa'diyye ve Bayramiyye'dir. Bunlardan ülkede en yaygınının muhtelif kollarıyla Halvetiyye olduğu ve özellikle Sofya ve Filibe'de geniş faaliyet alanı bulduğu görülmektedir. Halvetilerin ayrıca Köstendil, Yanbolu, Tatar Pazarcığı, Prevadi (Provadja) ve Aydos şehirlerinde de faaliyetleri görülüyor. Bu bakımdan Semavî Eyice'nin "Bulgaristan'daki tekkeler genellikle Bektâşi Tarikati'ne aitti"²⁶ şeklindeki tesbitini ihtiyatla karşılamak gerekir. Halvetiyye'den sonra ise Bulgaristan'da Bektâşiyye ve Nakşibendiyye tarikatları gelmektedir. Bektâşîler'in Rusçuk, Prevadi, Kızanlık, Dupniçe (Stanke Dimitrov), Balçık (Karvuna), Hasköy (Haskovo) ve Eskicuma (Targoviste) şehirlerinde faaliyetlerine rastlanırken, Nakşîler'in özellikle Samakov, Silistre, Şumnu ve Varna şehirlerinde hizmet ettikleri anlaşılmaktadır. Bunların yanı sıra Yanbolu (Yanbol) ve Filibe şehirlerinde Kadiriyye, yine Filibe'de Mevleviyye ve Celvetiyye-i Bayrâmiyye, Rusçuk'ta Şâzeliyye ve Sa'diyye, Şumnu'da Rifâiyye mensuplarının çalışmaları söz konusudur. Bu şehirlerden Filibe tarikat faaliyetlerinin yoğunluğu açısından dikkat çektiği gibi, Halvetiyye, Kadiriyye, Mevleviyye ve Celvetiyye gibi çeşitli tarikatlara ev sahipliği yapmış olmasıyla da dikkat çekmektedir (bk. TABLO 1).

Bulgaristan'la ilgili bir başka husus, hurûfî eğilimli Bektâşîler'in burada ikinci büyük tarikat olarak gözükmesidir. Acaba bu durum, ülkedeki tasavvufî faaliyetlerin çizgisi hakkında bize nasıl bir mesaj verebilir? Kanaatime göre, ülkede en yaygın tarikatın Sünnî karakteriyle bilinen Halvetiyye olması ve Bektâşîliğin dışındaki diğer altı tarikatın da Sünnî karaktere sahip oluşu, buradaki İslamlaştırma faaliyetinin ağırlıklı olarak Sünnî İslâm çerçevesinde gerçekleştiğini ortaya koymaktadır. Öte yandan Bektâşîlerin yoğun olarak bulunduğu Deliorman bölgesinde Nakşibendiyye, Şâzeliyye ve Rifâiyye gibi Sünnî tarikatların faaliyetleri de²⁷ göz önüne alındığında, heterodoks anlayışın geniş alana yayılma imkânı bulamadığı söylenebilir.

²⁶ Bk. Eyice, Semâvî, "Bulgaristan (Bulgaristan'da Türk Mimarisi)", *DİA*, VI, 406.

²⁷ Kiel, Machiel, "Deliorman", *DİA*, IX, 143.

II. YUNANİSTAN

Bugün Yunanistan sınırları içerisinde bulunan şehir ve köylerde kurulan tekke adedinin 300'ün üzerinde olduğu görülmektedir. Bunlardan özellikle Selânik (56 adet) ve Serez'in (42 adet) oldukça fazla tekkeye ev sahipliği yaptığı dikkat çekmekte, bu şehirleri Yenişehir (23 adet), Yanya (18 adet), Girit adası (11 adet), Dimetoka (11 adet), Gümülcine (10 adet), Ferecik (Fera) (10 adet), Tırhala (10 adet) ve Drama (10 adet) takip etmektedir. Daha sonra ise Eğriboz (9 adet), Yenice-i Vardar (8 adet), Demirhisar (8 adet), Atina (7 adet), Narda (6 adet), Vodine (6 adet), Karaferiye (5 adet) ve Kavala (5 adet) şehirleri gelmektedir (bk. TABLO 2).

Yunanistan'da faaliyet gösteren tarikatlar Halvetiyye, Bektâşiyye, Kadiriyye, Mevleviyye, Rifâiyye, Nakşibendiyye, Bayrâmiyye ve Sa'diyye'dir. Bu ülkede de Bulgaristan'da olduğu gibi en yaygın tarikatın yine muhtelif kollarıyla Halvetiyye olduğu görülmektedir. Diğer şehirlere göre Selânik ve Serez'deki faaliyetlerinin daha yoğun/yaygın olduğu dikkat çekiyor. Bu şehirlerin dışında Girit adası, Yanya, Gümülcine, Tirepoliçe, Gördüs, Atina, Serfiçe (Serviya), Guston, Dimetoka (Didimotihan), İnebahtı, Yenice-i Vardar, Drama, Demirhisar (Sidirokastro), Eğriboz (Euboea), Filorina gibi yerlerdeki faaliyetleriyle Halvetiler Yunanistan'ı âdeta bir ağ gibi sarmışlardır. Bektâşiler'in Dimetoka, İskeçe, Eğriboz, Atina, Demirhisar (Sidirokastro), Katrin ve Kesriye (Kastorya) şehirlerinde faaliyetleri görülmekle birlikte daha çok Girit'te taraftar buldukları anlaşılmaktadır. Kadiriler'in de Halvetiler'in yoğun olduğu Selânik'te güçlü olduğu görülüyor. Kadiriler'in ayrıca Serez, Yenice-i Vardar ve Vodine (Edesa) şehirlerinde de faaliyetlerine rastlanmaktadır. Mevlevîler de dergahlarını Selânik, Yenişehir, Serez, Atina, Vodine gibi şehirlerde ve Girit, Midilli, Sakız adalarında kurmuşlardır. En az bir tekkeyle Selânik'te temsil edildiği görülen Rifâiler'in ise ayrıca Gümülcine, Eğriboz, Yanya ve Girit'te taraftarlarının olduğu görülmektedir. Nakşibendiyye tarikatının faaliyet alanını ise daha çok Yenice-i Vardar, Serez ve Florina, nisbeten muahhar dönemde de Dimetoka şehirleri oluşturmuştur. Sa'diyye tarikatı adına da Yenişehir'de bir tekkenin kurulduğu görülmektedir. Bayramiler'in ise yalnızca Girit'in Kandiye şehrinde faaliyetleri tesbit olunmuştur. Şehirler arasında Selânik ve Serez'le birlikte Girit adası, yoğun tasavvufî faaliyetlerin yanı sıra barındırdıkları tarikatların çeşitliliği ile de dikkat çekmektedir (bk. TABLO 2).

Bulgaristan'da olduğu gibi Yunanistan'da da Sünnî tarikatların ağırlığı söz konusudur. Hurûfî-bâtînî eğilimli Bektâşiler'in ise Yunanistan'ın sekiz

şehrinde tekkelerine rastlanırken, özellikle Dimetoka'nın batısının bu tarıkata merkez olduğu belirtilmektedir.²⁸ Bektâşîler'in Girit'te de oldukça güçlü olduğu (en az 9 tekke) görülüyor. Bununla birlikte, Dimetoka'da Bektâşîler'in yanı sıra Halvetiyye ve Nakşibendiyye mensuplarının, Girit'te de Halvetiyye, Bayrâmiyye, Mevleviyye ve Rifâiyye taraftarlarının faaliyetleri vardır. Ülkenin geneli dikkate alındığında Sünnî tarikatların çokluğu ve yaygınlığı net bir şekilde ortaya çıkmaktadır.

III. ARNAVUTLUK

Bugün Arnavutluk sınırları içinde kalan bölgede tekke kurulmayan şehir hemen hemen yok gibidir. Tesbit edilen toplam tekke adedi 170'in üzerindedir. Şehirlerden Akçahisar (Kruja) (47 adet) ve Draç'da (51 adet) oldukça fazla tekke kurulduğu görülmektedir (bk. TABLO 3). Draç'ın merkezinde yalnızca 1 tekke bulunurken, köylerinde 50 adet tekkenin kurulması, askerî önemi hâiz bir kaleden ibaret olan merkezde sürekli yerleşimin olmaması sebebiyle halkın yoğun olarak iç kesimlerdeki köylerde yerleşmiş olmasına²⁹ bağlanabilir. Bu iki şehirden sonra, yoğun bir tarikat faaliyetine sahne olan Elbasan (14 adet) gelmektedir. Bu şehri ise Tepedelen (7 adet) ve Ergiri (Gjirokastra) (6 adet) takip etmektedir. Arnavutluk'ta faaliyeti tesbit olunan tarikatlar Halvetiyye, Bektâşiyye, Rifâiyye, Sa'diyye, Nakşibendiyye, Bayrâmiyye, Kadiriyye, Şâzeliyye ve Ticânîyye'dir. Bunlardan başka Mevleviyye, Bedeviyye ve Desûkiyye'nin de faaliyetine dair emâreler bulunmaktadır. Şehirlerden Elbasan ve Ergiri yoğun tasavvufî faaliyetlerin yanı sıra, barındırdıkları tarikatların çeşitliliği ile de dikkat çekmektedir. İlkinde Halvetiyye, Sa'diyye, Kadiriyye, Celvetiyye ve muhtemelen Mevleviyye tarikatlarının tekkelerine rastlanırken, ikincisinde Halvetiyye, Bektâşiyye, Rifâiyye ve Sa'diyye adına tekkelerin kurulduğu görülmektedir (bk. TABLO 3).

Arnavutluk'ta da en yaygın tarikatın yine çeşitli kollarıyla Halvetiyye olduğu görülmektedir (bk. TABLO 3). Halvetîler'in buraya girişi de oldukça erken döneme rastlar. Kaydedildiğine göre en eski Halvetî tekkesi, Gâzî Evrenos Bey tarafından 1390'da Yanya'da (Bugün Yunanistan'ın kuzeyindedir) kurulan Şeyh Hâşim Tekkesi'dir. Bir başka Halvetî tekkesi de 1490'da İmrahor İlyas Bey tarafından Avlonya'da (Vlora) kurulmuştur.³⁰ XVI. asrın ilk yarısında Yanya'da faaliyet gösterdiği bilinen Şeyh Yakub Efendi'nin gayretleriyle

²⁸ Kiel, Machiel, "Dimetoka", *DIA*, IX, 308.

²⁹ Kiel, Machiel, "Draç", *DIA*, IX, 523.

³⁰ Elsie, s. 275.

tarikatın buradan Delvina ve Avlonya'ya kadar yayıldığı anlaşılıyor.³¹ Nitekim XVII. yüzyılın ikinci yarısında Avlonya'da bulunan Yakub Efendi tekkesinde yüzlerce dervişin barındığı belirtilmektedir.³² Kaydedildiğine göre XVII. asırda Avlonya, Berat, Delvina şehirleri Halvetiyye merkezi haline gelmiş ve XVIII. asırda Kosova ve Makedonya'ya buradan yayılmıştır.³³ Halvetiyye'nin Tepedelen'de de (Tepelena) oldukça yaygın olduğu anlaşılmaktadır. Daha başka bölgelerde de çeşitli tarihlerde tekkelerini kuran Halvetîler zaman içinde Arnavutluk'un her tarafını kaplamıştır. Ülkede Halvetî tekkesi bulunan diğer yerler şunlardır: Tiran, Ergiri (Gjirokastra), Kukës, Mat, Peshkopia, İşkodra, Elbasan, Devoll, Shengjergi, Görice (Korça), Leskovik, Permet, Saranda ve Skopçe.³⁴ Avlonya'daki Bektâşîler'e ait Gâzî Sinan Paşa Tekkesi de, 1826'da Bektâşîliğin yasaklanması üzerine Halvetîlerin idâresine verilmiştir.³⁵

Arnavutluk'ta Halvetiyye'den sonra Bektâşîyye'nin, özellikle güney bölgesinde yaygın olduğu anlaşılmaktadır. Ancak Bektâşîliğin bu bölgede yayılması Halvetîler'e göre oldukça muahhar döneme rastlamaktadır. Bu bakımdan Peter Bartl'ın Bektâşîliği Arnavutluk'un en önemli tarikatı olarak göstermesi,³⁶ yalnızca XIX. yüzyılın başlarından itibaren Güney Arnavutluk esas alındığında doğru olabilir. Kuzeyde ise Bektâşî nüfuzunun bir asır sonra bile onda bir nispetini geçemediği belirtilmektedir.³⁷ Bektâşîliğin güneyde güçlü bir tarikat hâline gelmesi ise, elli yıldan fazla Osmanlı devletine isyan hâlinde kalan Tepedelenli Ali Paşa'nın (ö.1822) siyâsî emelleri sonucunda gerçekleşmiştir. Zira onun bu tarikatı, kontrolü altında tuttuğu Güney Arnavutluk bölgesinde Sünnî İslâm karakterdeki Osmanlı Devleti'ne karşı kullanacak biçimde örgütlediği bilinmektedir.³⁸ Bununla birlikte Güney Arnavutluk'ta Sünnî karakteriyle bilinen Halvetiyye ve Sa'diyye tarikatlarının bu dönemde bile Bektâşîlikle rekabet edecek güçte olduğu kaydedilmektedir.³⁹ Ayrıca Bektâşîler'in merkezi durumunda olan Avlonya⁴⁰ ve Delvina'nın⁴¹ daha

³¹ Bartl, *Arnavutluk*, s. 191; ayrıca bk. Rıza[j], Skender, "Delvine", *DİA*, IX, 147.

³² Bk. Elsie, s. 276.

³³ Elsie, s. 275.

³⁴ Elsie, s. 276, 278.

³⁵ Elsie, s. 270.

³⁶ Bartl, *Arnavutluk*, s. 191.

³⁷ Hasluck, F.W., *Christianity and Islam Under the Sultans*, Oxford 1929, II, 537.

³⁸ Hasluck, *Christianity and Islam*, II, 537, 587-589; Külçe, Süleyman, *Osmanlı Tarihinde Arnavutluk*, İzmir 1944, 174-177; Bozborra, Nuray, *Osmanlı Yönetiminde Arnavutluk ve Arnavut Ulusçuluğunun Gelişimi*, İstanbul 1997, s. 73.

³⁹ Hasluck, *Christianity and Islam*, II, 538.

⁴⁰ Kiel, Machiel, "Avlonya", *DİA*, IV, 119.

⁴¹ Rıza[j], "Delvine", *DİA*, IX, 147.

önce Halvetiyye'nin merkezleri olarak gözükmeleri, Bektâşîler'in buralarda sonradan güç kazandığını teyid etmektedir.

Arnavutluk'ta faaliyeti tesbit edilen Sa'diyye tarikatı'nın, XVII. asrın başlarında ülkenin güneyine, XVIII. asrın başlarında da kuzeye geldiği belirtilmektedir. Ülkede Sa'diyye tekkesinin kurulduğu yerler Gjakova, Tepedelen (2 adet), Leskoviku, Ergiri (Gjirokastra), Elbasan ve Tropoja'dır.⁴² Arnavutluk'ta yaygın olan bir başka tarikat, pek çok tekkesiyle faaliyet gösteren Rifâiyye'dir. Hasan Baba diye birinin 1701'de bu tarikat adına Pegin'de bir tekke kurduğu bilinmektedir. Tirana, İşkodra ve Ergiri şehirleri Rifâiyye tekkesi bulunan diğer bâzı şehirlerdir. Ayrıca Kosova'nın Gjakova şehrinde XIX. asrın sonlarında kurulan bir Rifâî tekkesi, duraklama dönemi yaşayan Rifâîlerin tekrar canlanmasını sağlamış ve tarikat buradan Kosova, Makedonya ve Arnavutluk'a bir kez daha yayılmıştır. Bu ikinci yayılış sırasında Rifâî tekkesi kurulan yerler İşkodra, Tropoja, Tirana, Petrela, Ergiri ve Berat'tır.⁴³

Diğer tarikatlardan Şâzeliyye, Kadiriyye, Bayramiyye, Mevleviyye, Nakşibendiyye ve Ticânîyye'nin Arnavutluk'ta pek yayılmadığı anlaşılıyor. Ancak Şâzeliyye'ye ait Gjakova'da,⁴⁴ Kadiriyye ve Celvetiyye-i Bayrâmiyye'ye ait Elbasan'da en az birer tekkenin olduğu bilinmektedir.⁴⁵ Elbasan'da ayrıca Mevleviyye'ye ait de bir tekkenin kurulduğuna dair emare vardır.⁴⁶ Melâmîyye-i Bayrâmiyye'nin ise Üsküp'te (Skopçe) faaliyet gösteren Muhammed Nûru'l-Arabî (ö.1887) vâsıtasıyla XIX. asrın sonlarına doğru Arnavutluk, Kosova ve Makedonya'da yayıldığı belirtilmektedir.⁴⁷ Nakşibendiyye'nin de Arnavutluk sınırında bulunan dağlık bölgede birkaç tekkesinin olduğu kaydediliyor. Arnavutluk'ta Ticânîyye'ye ait bir tekkenin varlığı tesbit edilememiş olmakla birlikte, İşkodra'da Şeyh Hacı Şâban Efendi'nin bu tarikatı yaymaya çalıştığı bilinmektedir. Ülkede Bedeviyye ve Desûkiyye tarikatlarının mevcûdiyetine dâir de bâzı işaretler bulunmaktadır.⁴⁸

IV. YUGOSLAVYA

Burada Yugoslavya ile, günümüzde sınırları belirlenmiş olan Yugoslavya Federal Cumhuriyeti, Bosna-Hersek, Hırvatistan, Slovenya ve Makedonya

⁴² Elsie, s. 277-278.

⁴³ Elsie, s. 277.

⁴⁴ Elsie, s. 279.

⁴⁵ Ayverdi, *Avrupa'da Osmanlı Mîmârî Eserleri*, IV, 399-400.

⁴⁶ Elsie, s. 278.

⁴⁷ Elsie, s. 279.

⁴⁸ Elsie, s. 278-279.

kasdedilmektedir. Bu şekilde Yugoslavya'nın şehir ve köylerinde 300 civarında tekke kurulduğu görülmektedir. Yoğunluk açısından Saraybosna 47 tekkeyle en önde bulunurken, Üsküp (21 adet) ve Belgrad (17 adet) şehirleri onu takip etmektedirler. Daha sonra ise İştîp (10 adet), Uziçe (9 adet), Foça (8 adet), Manastır (8 adet), İzvornik (8 adet), Niş (7 adet), Prizren (7 adet), Kalkandelen (6 adet), Debre (6 adet), Hilivne (6 adet), Çayniçe (5 adet), Pirepol (5 adet) gelmektedir. Tekke yoğunluğu açısından dikkat çeken Üsküp ve Prizren ayrıca en az altı değişik tarikatın faaliyetine sahne olması bakımından da dikkat çekmektedir. Bu şehirlerden sonra çeşitlilik açısından dikkat çeken yerler Saraybosna ve İpek'dir (bk. TABLO 4).

Yugoslavya'da faaliyeti tesbit edilen tarikatlar Halvetiyye, Nakşibendiyye, Mevleviyye, Rifâiyye, Kadiriyye, Sa'diyye, Bektâşiyye ve Melâmiyye-i Bayrâmiyye'dir. Diğer Balkan ülkelerinde olduğu gibi burada da en yaygın tarikatın yine muhtelif kollarıyla Halvetîlik olduğu görülmektedir. Özellikle Üsküp ve İştîp'te geniş taraftar buldukları anlaşılan Halvetîler'in tekkelerini kurdukları diğer şehirler Kalkandelen (2 adet), Kiçevo (2 adet), Leskofça (Leskovac) (2 adet), Niş, Yeni Pazar (Novipajar), Bilagay (Bilagaj), Saraybosna, Akhisar (Prusac), Koniçe, İpek (Pec), Pirepol (Prijeplje), Usturga (Struga), Uziçe ve Prizren'dir (bk. TABLO 4). Saraybosna'daki tekkenin (Gâzî Hüsrev Bey Hanekâhı) daha sonra Nakşîler'in kontrolüne geçtiği belirtilmektedir.⁴⁹ Yine, İpek'deki tekkenin de Halvetî-Kadirî Tekkesi şeklinde kaydedilmiş olması,⁵⁰ buranın da daha sonra Kadirîler'in kontrolüne geçtiğini hatıra getirmektedir.

Yugoslavya'da Halvetîlikten sonra en önemli tarikatın Nakşibendîlik olduğu anlaşılıyor. İlk tekkesi Osmanlı fetihlerinden hemen sonra Bosna vâlisi İskender Paşa tarafından 1463 gibi oldukça erken bir tarihte Saraybosna'da kurulan Nakşibendiyye,⁵¹ daha sonra değişik tarihlerde inşa edilen asgarî altı tekkedeki faaliyetleriyle bu şehrin en güçlü tarikatı olmuştur. Nakşibendiyye adına tekke kurulan diğer şehirler ise Prizren, Üsküp, Koniçe, Eğridere, İştîp ve Foça'dır (bk. TABLO 4).

Halvetiyye ve Nakşibendiyye'nin yanı sıra Yugoslavya'da Mevleviyye, Rifâiyye, Kadiriyye, Sa'diyye ve Bektâşiyye tarikatlarının da önemli ölçüde

⁴⁹ Ayverdi, *Avrupa'da Osmanlı Mîmârî Eserleri*, II, 350; Eyice, Semâvî, "Gâzî Hüsrev Bey Külliyesi", *DİA*, XIII, 456.

⁵⁰ Ayverdi, *a.g.e.*, III, 46.

⁵¹ Algar, Hamid, "Bosna'da Nakşibendî Tarikatı Üzerine Notlar" (trc. Mehmed Değirmenci), *Diriliş*, XII (1975), s. 17.

taraf tar kazandıkları anlaşılmalıdır. Mevlevîler kurdukları en az üç tekkeyle Saraybosna'da Nakşîler'den sonra etkisini hissettiren tarikat olmuştur (bk. TABLO 4). Burada 1463 yılından önce kurulan ilk Mevlevî tekkesi, aynı zamanda şehrin ilk tarikat tekkesi olma hüviyetini de kazanmıştır.⁵² Saraybosna'dan başka Üsküp, İpek (Pec), Belgrad ve Mostar'da da Mevlevîler'e ait en az birer tekke kurulduğu görülmektedir. Saraybosna'da birer tekkeyle temsil edildiği anlaşılan Kadiriyye ve Rifâiyye'den ilki adına Debre (2 adet), Prizren, Pirepol, Priştine ve Üsküp'te, ikincisi adına da İpek, Manastır, Üsküp, Kavadarci, Yakova ve Prizren'de tekke kurulmuştur (bk. TABLO 4). XIX. asrın sonlarına doğru Kosova'nın Gjakova şehrinde de bir Rifâî tekkesi kurulduğu belirtilmektedir.⁵³ Yedi adet tekkesiyle özellikle Prizren'de önemli taraftara sahip olduğu anlaşılan Sa'diyye tarikatının da ayrıca Yakova (Dakovica) (2 adet), Koniçe, İpek ve Leskofça'da (Leskovac) tekkeleri bulunmaktaydı. Bektâşîler'in Kosova, Üsküp, Kaçanik, Çayniçe, Pirepol ve Yeni Pazar'da birer tekkeye sahip oldukları görülmekle birlikte, esas Kalkandelen'de güçlü oldukları anlaşılıyor. Bektâşîlere ait burada en az iki tekke bulunmaktaydı. Nakşibendiyye, Halvetiyye, Kadiriyye, Rifâiyye ve Mevleviyye gibi tarikatların faaliyetine sahne olan Saraybosna'da ise Bektâşîler'in hemen hemen hiç tutunamadığı anlaşılıyor.⁵⁴ (bk. TABLO 4).

Kaydedilen bu tarikatlardan başka Yugoslavya'da Melâmîyye-i Bayrâmîyye adına Prizren'de ve İzvornik şehrinin güneyinde bulunan Yeni Kasaba'da birer tekkenin olduğu görülmektedir (bk. TABLO 4). Bu ikincisinin XVI. asrın ikinci yarısında zındıklık ithâmıyla idam edilen Hamza Bâli'nin yolunu takip ettiği kaydediliyor.⁵⁵ Ancak burada şunu belirtmek gerekir ki, Hamza Bâli'nin idamından sonra takipçileri faaliyetlerini çok daha gizli olarak sürdürdüklerinden, faaliyet alanları ve tesirleri hususunda pek bir şey söylenememektedir. Bununla birlikte Üçüncü Devre Melâmîliği'nin kurucusu Muhammed Nuru'l-Arabî'nin (ö.1887) etkisiyle Melâmîliğin Arnavutluk, Makedonya ve Kosova'da yayıldığı daha önce belirtilmişti.

V. ROMANYA

Bugün Romanya sınırları içinde kalan bölgede faaliyet gösterdiği tesbit olunan tarikatlar Nakşibendiyye, Bektâşîyye ve Şâzeliyye'dir. Özellikle Nakşibendiyye'nin bu ülkede güçlü olduğu, Bektâşîliğin de Dobruca Türkleri

⁵² Malcolm, *Bosnia*, s. 104.

⁵³ Elsie, s. 277.

⁵⁴ Bektâşîler'in Saraybosna'da taraftar bulamadıklarını Noel Malcolm da tesbit etmiştir. Bk. *Bosnia*, s. 104.

⁵⁵ Ayverdi, *Avrupa'da Osmanlı Mimârî Eserleri*, II, 524.

arasında yayıldığı anlaşılmaktadır. Tutrakan'da da (Tutrucia) Şazeliler'e ait bir tekkenin kurulduğu kaydediliyor.⁵⁶ A. Popovic Köstence'nin (Kostantsa) bazı kasabalarında Halvetiler'in de faaliyet göstermiş olabileceğini belirtmektedir.⁵⁷

Netice olarak, fethedilen yerlerde vakit geçirilmeden birer ikişer kurulan tekke ve zâviyelerin zaman içinde çoğalarak Balkanlar'ı bir ağ gibi sardığı anlaşılmaktadır. Bu topraklara yerleşen dervişlerin bölgenin İslâmlaşmasında ciddi katkıları olduğu muhakkaktır. Ayrıca tekkelerin bağlı oldukları tarikatlar ve bunların yayıldığı yerler dikkate alındığında, İslâmlaşmanın genel olarak Sünnilik çerçevesinde geliştiği, bâzı bölgelerde ise bu çizginin dışına çıkıldığı müşâhede edilmektedir. Bütün bölge esas alındığında hâkim çizginin kesinlikle Sünnilik olduğu net bir şekilde görülür.

Balkanlarda büyük tarikatlardan hemen hepsinin faaliyetine rastlanmakla birlikte en yaygın olanının değişik kollarıyla Halvetilik olduğu görülmektedir. Öte yandan bölgede en az on beş tekkeye ev sahipliği yapan on üç şehir bulunmaktadır. Bunlardan Selânik (56 adet), Dıraç (51 adet), Akçahisar (47 adet), Saraybosna (47 adet) ve Serez (42 adet) gibi şehirler başı çekerken, bunları Yenişehir (23 adet), Üsküp (21 adet), Sofya (18 adet), Yanya (18 adet), Belgrad (17 adet), Köstendil (16 adet), Filibe (15 adet) ve Rusçuk (15 adet) takip etmektedir. Bazı şehirler de barındırdığı tarikatların çeşitliliği ile öne çıkmaktadır. Bu şehirler Üsküp (6 adet) ve Prizren (6 adet) başta olmak üzere Saraybosna, Elbasan, Serez, Girit adası, Ergiri, Selânik ve Filibe'dir. Adı geçen bu şehirleri, tekkelerinin yoğunluğu ve tarikatlarının çeşitliliği açısından Balkanlar'ın tasavvufi merkezleri olarak değerlendirmek mümkündür.

Son olarak şunu da belirtmek gerekir ki, burada sûfilerin İslâmlaşmaya etkisi, bölgede kurulan tekkeler ve faaliyeti tesbit edilebilen tarikatlardan yola çıkılarak gösterilmeye çalışılmıştır. Ancak bu etkinin net olarak görülebilmesi için daha başka verilere de ihtiyaç vardır. Mesela çoğu tekkenin kurulduğu tarih bilinmemektedir. Oysa bunların kuruldukları târihler ve bu tarihlerde muhîtin Müslim – gayri-Müslim nispeti, zamanla bu nispette Müslüman nüfus lehine gelişen değişiklikler ve bu değişikliklere sebep olan diğer âmillerin etki nispeti vb. hususların da açığa kavuşturulması gerekmektedir.

⁵⁶ Bk. Ülküsal, Müstecip, *Dobruca ve Türkler*, Ankara 1966, s. 143-144.

⁵⁷ Popovic, *Balkanlarda İslâm*, s. 148.

TABLO 1:

Bulgaristan'da Tekke Kurulan Yerler

- Aydos'un köyünde 1 adet.
Çırpan'da 3 adet.
Çermin'de 2 adet.
Dupniçe'de 3, köyünde 1 adet.
Filibe'de 14, köyünde 1 adet.
Hasköy'de 1 adet.
Hezargrad'da 2, köylerinde 3 adet.
İhtiman'da 1 adet.
Karinâbâd'da 2, köyünde 1 adet.
Kızanlık'ta 5 adet.
Köstendil'de 11 adet.
Lofça'da 5 adet.
Niğbolu'da 10 adet.
Plevne'de 3 adet.
Provadi'de 2 adet.
Ruşçuk'ta 9, köylerinde 6 adet.
Samakov'da 4, köyünde 1 adet.
Siliistre'de 7, köylerinde 2 adet.
Hacıoğlu Pazarcığı'nda 1 adet.
Sofya'da 15, köyünde 1 adet.
Şumnu'da 11, köylerinde 2 adet.
Tatar Pazarcığı'nda 7, köylerinde 3 adet.
Tırnova'nın köyünde 1 adet.
Varna'da 5 adet.
Vidin'de 7 adet.
Verça'da 2 adet.
Yanbolu'da 7, köyünde 1 adet.
Yeni Zağra'da 2, köylerinde 2 adet.
Zağra-i Atik'te (Eski Zağra) 6, köyünde 1 adet.

Bk. Ayverdi, Ekrem Hakkı, *Avrupa'da Osmanlı Mimarî Eserleri (IV) Bulgaristan Yunanistan Arnavudluk*, İstanbul 1982, s. 141-143. Osman Keskiöğlü yukarıda kaydedilenden farklı olarak Sofya'da 18, Köstendil'de de 16 adet tekkenin bulunduğunu bildirmektedir (*Bulgaristan'da Türkler*, Ankara 1985, s. 51).

Bulgaristan'da Tarîkatları Belli Olan Tekkeler

Halvetiyye Tarîkatı:

Yeniçeri Pîrî Efendi Tekkesi. Prevadi'de (Ayverdi, IV, 78).

Şeyh Mehmed İbrahim Zâviyesi. Aydos'un bir köyünde (Ayverdi, IV, 13).

Hasan Efendi Uşşâkî Zâviyesi. Filibe'nin Hacı Ömer Mahallesi'nde (Ayverdi, IV, 31).

Hasan Efendi Gülşenî Tekkesi. Filibe'de (Ayverdi, IV, 31).

Şeyh Himmet Efendi Halvetî Zâviyesi. Filibe'nin Asilhanbey Mahallesi'nde (Ayverdi, IV, 31).

Şeyh Nureddin Zâviyesi. Filibe'nin Mekke(?) Mescidi Mahallesi'nde (Ayverdi, IV, 29).

Nureddin Efendi Tekkesi. Köstendil'de (Ayverdi, IV, 64).

Hekime Hatun Halvetiyye Tekkesi. Sofya'nın Kara Şahin Mahallesi'nde (Ayverdi, IV, 100).

Şeyh Balî Efendi Zâviyesi. Sofya'da (Ayverdi, IV, 100).

Şeyh Bayram Efendi Zâviyesi. Sofya'da (Ayverdi, IV, 101).

Halvetî Tekkesi. Sofya'nın Köşeli Köyü'nde (Ayverdi, IV, 104).

Şeyh Ahmed Efendi Halvetî Tekkesi. Tatar Pazarcığı'nda (Ayverdi, IV, 114-115).

Kerâmeddin (Çağıranlı ?) Halvetî Tekkesi. Yanbolu'nun Bâlî Subaşı Mahallesi'nde.

(Ayverdi, IV, 129).

Bektâşiyye Tarîkatı:

Akyazılı Sultan Âsitanesi. Balçık'ın Batova-Tekkeköyü'nde (Ayverdi, IV, 16).

Otman Baba Tekkesi. Hasköy'de (Eyice, Semâvî, "Bulgaristan", *DİA*, VI, 406).

Kızane Sultan Tekkesi. Eskicuma'da (Kiel, Machiel, "Eskicuma", *DİA*, XI, 397).

Hüsam Dede Bektaşî Tekkesi. Dubnice'de (*Seyahatname*, V, 568; Ayverdi, IV, 24).

Seyyid Hasan Baba Zâviyesi. Kızanlık'ta (Ayverdi, IV, 60).

Mustafa Paşa Bektaşî Tekyesi. Rusçuk'ta (Ayverdi, IV, 84).

Mustafa Baba Bektaşî Tekyesi. Rusçuk'un Küçük İlhanlar Köyü'nde (Ayverdi, IV, 86).

Bektâşî Tekkesi. Prevadi'de (Ayverdi, IV, 78).

Nakşibendiyye Tarîkatı:

Haseki Mustafa Nakşibendi Zaviyesi. Samakov'da (Ayverdi, IV, 88).

Nakşibendî Zâviyesi. Samakov'un Camii Atfık Mahallesi'nde (Ayverdi, IV, 88).

Nakşibendî Tekkesi. Silistre’de (Ayverdi, IV, 92).

Hacı Ahim Nakşibendî Tekkesi. Varna’da (Ayverdi, IV, 123).

Nakşibendî Tekkesi. Şumnu’da (Kerim, Yusuf, “Yusuf Ziyaeddin Ezherî”,
Ümit, XXI (1998), s. 20-21.

Şâzeliyye Tarîkatı:

Şâzeli Dergâhı. Rusçuk’ta (Ayverdi, IV, 84).

Şâzeli Tekkesi. Rusçuk’un Tutrakan Köyü’nde (Ayverdi, IV, 87).

Mevleviyye Tarîkatı:

Mevlevîhane. Filibe’de (Ayverdi, IV, 31).

Şeyh Mahmud Mevlevî Tekkesi. Filibe’de (Ayverdi, IV, 31).

Kadiriyye Tarîkatı:

Kadirî Tekkesi. Yanbolu’nun Berat Mahallesi’nde (Ayverdi, IV, 129). Ayrıca
Filibe’de de Kadirîler vardı (Kiel, Machiel, “Filibe”, *DİA*, XIII, 81).

Rifâiyye Tarîkatı:

Rifâiyye Tekkesi. Şumnu’nun Eski Câmî Mahallesi’nde (Ayverdi, IV, 107).

Celvetiyye-i Bayrâmiyye Tarîkatı:

Filibe’de Celvetiyye-i Bayrâmiyye’nin taraftarları bulunmaktaydı (Kiel,
Machiel, “Filibe”, *DİA*, XIII, 81).

Sa’diyye Tarîkatı:

Rusçuk’ta Sa’diyye mensupları vardı (H.K. Yılmaz).

TABLO 2:

Yunanistan'da Tekke Kurulan Yerler
Ağrıboz'da (Eğriboz) 7, köylerinde 2 adet.
Alasonya'nın köyünde 1 adet.
Atina'da 7 adet.
Demirhisar'da 6, köylerinde 2 adet.
Dimetoka'da 2, köylerinde 9 adet.
Drama'da 6, köylerinde 4 adet.
Ferecik'te 10 adet.
Filorina'da 1 adet.
Girit'te 11 adet.
Gümölcine'de 10 adet.
İskeçe'de 1 adet.
Karaferye'de 5 adet.
Katrın'de 1 adet.
Kavala'da 1, köylerinde 4 adet.
Kesriye'de 3, köyünde 1 adet.
Livadya'da 4 adet.
Midilli'de 1 adet.
Mora'da 1 adet.
Balya Badra'da 2 adet.
Benefşe'de 4 adet.
Gördes'te 2 adet.
İnebahtı'da 4 adet.
Kalavraza'da 2 adet.
Koron'da 2 adet.
Mizistire'de 3 adet.
Muton'da 1 adet.
Navarin'de 1 adet.
Saranta'da 1 adet.
Sakız'da 1 adet.
Tirepoliçe'de 2 adet.
Vostıçse'de 1 adet.
Selânik'te 48, köylerinde 8 adet.
Serez'de 41, köyünde 1 adet.
Serfiçe'de 3 adet.
Tırhala'da 10 adet.
Vodine'de 5, köyünde 1 adet.
Yanya'da 15, köylerinde 3 adet.

Narda'da 6 adet.
Yenice Karasu'da 3 adet.
Yenice Vardar'da 7, köyünde 1 adet.
Yenişehir'de 14, köylerinde 9 adet.
Zihne'de 1, köyünde 1 adet.
Yeri belirlenemeyen 6 adet.

Bk. Ayverdi, Ekrem Hakkı, *Avrupa'da Osmanlı Mimari Eserleri (IV) Bulgaristan Yunanistan Arnavudluk*, İstanbul 1982, s. 382-383. M. Kiel Florina'da üç adet tekkenin bulunduğunu belirtmektedir ("Filorina", *DİA*, XIII, 165).

Yunanistan'da Tarikatları Belli Olan Tekkeler

Halvetiyye Tarikatı:

Hızır Baba Halvetî Tekkesi. Selânik'in Gâzî Hüseyin Bey Mahallesi'nde (Ayverdi, IV, 266).

Kara Baba Halvetî Dergâhı. Selânik'te (Ayverdi, IV, 266).

Süleyman Efendi Halvetî Zâviyesi. Selânik'te (Ayverdi, IV, 266).

Şeyh Osman Halvetî Zâviyesi. Selânik'te (Ayverdi, IV, 260).

Çocevî (?) -Çarşamba-i Atîk Tekkesi. Selânik'te (Ayverdi, IV, 265).

Şeyh Ezherî Ahmed Efendi Şâbâniyye Zâviyesi. Selânik Saray-ı Atîk Mahallesi (Ayverdi, IV, 266).

Halvetiyye Tekkesi. Serfiçe'de (Ayverdi, IV, 286).

Halvetiyye Tekkesi. Guston'da (Ayverdi, IV, 247).

Halvetiyye Tekkesi. Gümülcine'nin Ârifan Mahallesi'nde (Ayverdi, IV, 222).

Hacı Ömer Ağa Halvetî Zâviyesi. Gümülcine'de (Ayverdi, IV, 222).

Şeyh Ali Efendi Halvetî Tekkesi. Gördüs'te (Ayverdi, IV, 248).

Gülşeniyye Dergâhı. Gördüs'te (Ayverdi, IV, 248).

Zeynelâbidin Efendi Halvetî Zâviyesi. Serez'de (Ayverdi, IV, 283).

Zeynî Kadı (Bedreddinzâde) Halvetî Zâviyesi. Serez'de (Ayverdi, IV, 283).

Süfî Ali Bey Halvetî Zâviyesi. Serez'de (Ayverdi, IV, 283).

Şeyh İsmâilü's-Sinânî Tekkesi. Serez'de (Ayverdi, IV, 283).

Şeyh Mustafa Efendi Zâviyesi. Atina'da (Ayverdi, IV, 185).

Ayşe Hâtun Tekkesi. Dimetoka'da (Ayverdi, IV, 195).

Sofu Şâhin Tekkesi. Dimetoka'da (Kiel, M., "Dimetoka", *DİA*, IX, 308).

Muslihuddin Tekkesi. Dimetoka'da (Kiel, M., "Dimetoka", *DİA*, IX, 308).

Karabaş Tekkesi. İnebahtı'da (Ayverdi, IV, 248).

Tepedenli Ali Paşa Halvetî Tekkesi. Yanya'da (Ayverdi, IV, 296).

Sünbülî Tekkesi. Yanya'da (Ayverdi, IV, 296).

Hüseyin Efendi Halvetî Zâviyesi. Tirepoliçe'de (Ayverdi, IV, 253).
Atâullah Efendi Halvetî Zâviyesi. Yenice-i Vardar'da (Ayverdi, IV, 305).
Şeyh Ahmed Efendi Halvetî Tekkesi. Tirepoliçe'de (Ayverdi, IV, 253).
Şeyh Hacı İbrahim Halvetî Tekkesi. Dırama'nın Pradişte Köyü'nde (Ayverdi, IV, 204).
Recep Ağa Tekkesi. Girit'in Kandiye şehrinde (Ayverdi, IV, 215).
Esedüddin Savmaası. Girit'in Kandiye şehrinde (Ayverdi, IV, 215).
Şeyh İbrahim Gülşenî Tekkesi. Girit'in Kandiye şehrinde (Ayverdi, IV, 215).
Hacı Mehmed Efendi Tekkesi. Demirhisar'da (Ayverdi, IV, 189).
Halvetiyye Tekkesi. Florina'da (Kiel, M., "Florina", *DİA*, XIII, 164).
Eğriboz'da Halvetiyye dervişleri bulunmaktaydı (Kiel, M., "Eğriboz", *DİA*, X, 492).

Bektâşiyye Tarîkatı:

Kızıl Deli Sultan Tekkesi. Dimetoka'da (Kiel, M., "Dimetoka", *DİA*, IX, 308).
Abdal Cüneyd Zâviyesi. Dimetoka'da (Ayverdi, IV, 195).
Bektâşiyye Tekkesi. Eğriboz'da (Ayverdi, IV, 181).
Bektâşiyye Tekkesi. Demirhisar'da (Ayverdi, IV, 189).
Bektâşiyye Tekkesi. Atina'da (Kiel, M., "Atina", *DİA*, IV, 76).
Hanya Bektâşi Dergâhı. Girit'in Hanya şehrinde (Ayverdi, IV, 211).
Horasanîzâde Mevlana Derviş Ali Bektâşi Dergahı. Girit'in Hanya şehrinde (Ayverdi, IV, 211-12).
Voni Köyü Dergâhı. Girit'in Pedyas kasabasının Voni Köyü'nde (Ayverdi, IV, 217).
Abdurrahman Paşa Sarayı Tekkesi. Girit'in Kandiye şehrinde (Ayverdi, IV, 215).
Bektâşi Ali Dede Tekkesi. Girit'in Kandiye şehrinde (Ayverdi, IV, 215).
Çavuşbaşı Köse İbrahim Ağa Tekkesi. Girit'in Kandiye şehrinde (Ayverdi, IV, 215).
İbrahim Baba Dergâhı. Girit'in Kandiye şehrinde (Ayverdi, IV, 215).
Mağaralı Köy Bektâşi Dergâhı. Girit'in Kandiye şehrinde (Ayverdi, IV, 218).
Salih Dede Bektâşi Dergahı. Girit'in Resmo şehrinde (Ayverdi, IV, 215).
Bektâşiyye Tekkesi. İskeçe'de (Ayverdi, IV, 227).
Abdullah Paşa Bektâşi Tekkesi. Katrin'de (Ayverdi, IV, 235).
Memî Baba Bektâşi Tekkesi. Kesriye'nin Eğri Bucak Köyü (*Seyahatnâme*, V, 579; Ayverdi, IV, 240)
Serez'de bulunan Şeyh Bedreddin (Simavnalı) Mezarlık Tekkesi ile Bedreddin Simâvî Tekkesi'nin (Ayverdi, IV, 282-283) ve Mora Balyabadra'da bulunan Sarı Saltuk Zâviyesi'nin de (Ayverdi, IV, 246) Bektâşîler'in tasarrufunda olması muhtemeldir.

Kadiriyye Tarîkatı:

Ayşe Hâtun Kadirî Tekkesi. Selânik'te (Ayverdi, IV, 260).
Çavuşzâde Zevcesi Hâtun Kadirî Tekkesi. Selânik'te (Ayverdi, IV, 265).
Kadiriyye Tekkesi. Selânik'in Buğdan nâhiyesinde (Ayverdi, IV, 273).
Çavuşzâde Ahmed Ağa Kadirî Tekkesi. Selânik'te (Ayverdi, IV, 265).
Mahmud Ağa Kadirî Zâviyesi. Selânik'te (Ayverdi, IV, 266).
Hazînedar Mehmed Çelebi Kadirî Tekkesi. Serez'de (Ayverdi, IV, 283).
Şeyh Mustafa Efendi Kadirî Tekkesi. Yenice-i Vardar'da (Ayverdi, IV, 306).
Kadiriyye Tekkesi. Vodine'de (Ayverdi, IV, 291).

Mevleviyye Tarîkatı:

Mevleviyye Tekkesi. Atina'da (Kiel, M., "Atina", *DİA*, IV, 78).
Mevlevîhâne. Vodine'de (Ayverdi, IV, 291).
Ekmekcizâde Ahmed Paşa Mevlevîhânesi. Selânik'te (Ayverdi, IV, 265).
Mevlevîhâne. Serez'de (Ayverdi, IV, 283).
Şeyh Nazîf Efendi Mevlevîhânesi. Yenişehir'de (Ayverdi, IV, 312).
Hanya Mevlevîhânesi. Girit'in Hanya şehrinde (Kara, İsmail, "Hanya Mevlevîhânesi", *İslâm Araştırmaları Dergisi*, I [1997], s. 115).
Mevlevîhâne. Midilli adasında (Kara, İsmail, a.g.m., s. 116).
Mevlevîhâne. Sakız adasında (Kara, İsmail, a.g.m., s. 116).

Rifâiyye Tarîkatı:

Çadır Tekke. Eğriboz'da (Ayverdi, IV, 181).
Pust Puş Baba Rifâî Tekkesi. Gümülcine'de (Ayverdi, IV, 222).
Seyyid Şeyh Hacı İbrahim Efendi Rifâî Tekkesi. Selânik'te (Ayverdi, IV, 260).
Şeyh Ali Baba Rifâî Tekkesi. Yanya'nın Kanlıçeşme Mahallesi'nde (Ayverdi, IV, 296).
Bingâzî'den Girit'in Hanya şehrine Rifâîler göçmüştür (Hasluck, *Christianity and Islam*, II, 535).

Nakşibendiyye Tarîkatı:

Nakşibendiyye Tekkesi. Florina'da (Kiel, M., "Filorina", *DİA*, XIII, 165).
Nakşibendiyye Tekkesi. Serez'de (Ayverdi, IV, 283).
Şeyh Abdullah-ı İlâhî Nakşibendî Tekkesi. Yenice-i Vardar'da (Ayverdi, IV, 306).
Nakşibendî-Hâlidî Tekkesi. Dimetoka'nın Pazarbeyi Mahallesi'nde (Ayverdi, IV, 196).

Bayrâmiyye Tarîkatı:

Şeyh Vahdî Tekkesi. Girit'in Kandiye şehrinde (Ayverdi, IV, 215).

Celvetî Ali Efendi Tekkesi. Girit'in Kandiye şehrinde (Ayverdi, IV, 215).

Sa'diyye Tarîkatı:

Sadiyye Tekkesi. Yenişehir'de (Ayverdi, IV, 312).

TABLO 3

Arnavudluk'ta Tekke Kurulan Yerler

Akçehisar'da 47 adet.

Avlonya'da 3, köyünde 1 adet.

Berat'ta 10 adet.

Devoll'da 1 adet.

Dıraç'da 1, köylerinde 50 adet.

Elbasan'da 11, köylerinde 3 adet.

Ergiri'de 2, köylerinde 4 adet.

Gjakova'da 3 adet.

Görice'de 3 adet.

İşkodra'da 4 adet.

Kukes'de 2 adet.

Leskovik'te 2 adet.

Mat'ta 1 adet.

Permet'te 2 adet.

Peshkopia'da 1 adet.

Petrela'da 1 adet.

Saranda'da 1 adet.

Shengjergi'de 1 adet.

Skopçe'de 1 adet.

Tepedelen'de 8 adet.

Tiran'da 4 adet.

Tropoja'da 1 adet.

Bk. Ayverdi, Ekrem Hakkı, *Avrupa'da Osmanlı Mimarî Eserleri (IV) Bulgaristan Yunanistan Arnavudluk*, İstanbul 1982, s. 420; Elsie, Robert, "Islam and the Dervish Sects of Albania: An Introduction to Their History, Development and Current Situation", *The Islamic Quarterly*, XLII (1998), sy. 4, s. 269-279.

Arnavutluk'ta Tarîkatı Belli Olan Tekkeler

Halvetiyye Tarîkatı:

Halvetiyye Tekkesi. Tiran'da (Elsie, s. 276).

Şeyh Süleyman Tekkesi. Tiran'da (Elsie, s. 276)

Halvetiyye Tekkesi. Ergiri'de (Elsie, s. 276).

Âlî Cennet Gülşenî Zâviyesi. Ergiri'nin Lehve Köyü'nde (Ayverdi, IV, 395, 396).

Halvetiyye Tekkesi. Kukës'de 2 adet (Elsie, s. 276).

Halvetiyye Tekkesi. Mat'ta (Elsie, s. 276).

Halvetiyye Tekkesi. Peshkopia'da (Elsie, s. 276).

Halvetiyye Tekkesi. İşkodra'da 2 adet (Elsie, s. 276).

Halvetiyye Tekkesi. Elbasan'da 3 adet (Elsie, s. 276).

Şeyh Mehmed Efendi Halvetî Zâviyesi. Elbasan'ın Pervizağa Mahallesi'nde (Ayverdi, IV, 399).

Bursevî Mehmed Efendi Halvetî Zâviyesi. Elbasan'da (Ayverdi, IV, 399).

Halvetiyye Tekkesi. Ohri'de 2 adet (Elsie, s. 276).

Halvetiyye Tekkesi. Devoll'da (Elsie, s. 276).

Halvetiyye Tekkesi. Shengjergi'de (Elsie, s. 276).

Halvetiyye Tekkesi. Görice'de (Elsie, s. 276).

Halvetiyye Tekkesi. Leskovik'te (Elsie, s. 276).

Halvetiyye Tekkesi. Permet'te 2 adet (Elsie, s. 276).

Halvetiyye Tekkesi. Avlonya'da (Elsie, s. 276).

Yâkub Efendi Halvetî Tekkesi. Avlonya'da (Ayverdi, IV, 390).

Halvetiyye Tekkesi. Delvine'de (Elsie, s. 276).

Halvetiyye Tekkesi. Saranda'da (Elsie, s. 276).

Halvetiyye Tekkesi. Tepedelen'de 5 adet (Elsie, s. 276).

Halvetiyye Tekkesi. Tepedelen'in Mescid-i Guran Köyü'nde (Ayverdi, IV, 404).

Halvetiyye Tekkesi. Tepedelen'in Râmiz Köyü'nde (Ayverdi, IV, 404).

Halvetiyye Tekkesi. Tepedelen'in Viragos Köyü'nde (Ayverdi, IV, 404).

Şeyh Süleyman Halvetî Tekkesi. Akçahisar'da (Ayverdi, IV, 388)

Halvetiyye Tekkesi. Skopçe'de (Elsie, s. 278).

Halvetiyye Tekkesi. Berat'ta (Ayverdi, IV, 392).

Sinâniyye-i Halvetiyye Tekkesi. Berat'ta (Elsie, s. 278).

Şeyh Musa Efendi Halvetî Zâviyesi. Berat'ın Kara Kasım Mahallesi'nde (Ayverdi, IV, 392; Elsie, s. 276).

Bektâşîyye Tarîkatı:

Gâzî Sinan Paşa Bektâşî Tekkesi. Avlonya'da (Ayverdi, IV, 390).

Horasanî Seyyid İbrahim Dede Bektâşî Zâviyesi. Ergiri'de (Ayverdi, IV, 395).

Tepedelenli Ali Paşa'nın (ö.1822) gayretleriyle, XVIII. yüzyılım sonlarından itibaren güney bölgesi başta olmak üzere Arnavutluk'ta onlarca Bektâşî tekkesi kurulmuştur. Tekkelerin yerleri için bk. Külçe, Süleyman, *Osmanlı Tarihinde Arnavutluk*, İzmir 1944, s. 175-176.

Rifâiyye Tarîkatı:

Rifâiyye Tekkesi. Pegin'de (Elsie, s. 277).

Rifâiyye Tekkesi. Tiran'da (Elsie, s. 277).

Rifâiyye Tekkesi. İşkodra'da (Elsie, s. 277).

Rifâiyye Tekkesi. Ergiri'de (Elsie, s. 277).

Sa'diyye Tarîkatı:

Şeyh Yakub Efendi Sa'dî Tekkesi. Elbasan'da (Ayverdi, IV, 399).

İbrahim Paşa Sa'dî Tekkesi. Tepedelen'de (Ayverdi, IV, 404).

Tepedelenli Ali Paşa Sa'dî Tekkesi. Tepedelen'de (Ayverdi, IV, 404).

Sa'diyye Tekkesi. Leskovik'te (Elsie, s. 278).

Sa'diyye Tekkesi. Ergiri'de (Elsie, s. 278).

Sa'diyye Tekkesi. Tropoja'da (Elsie, s. 278).

Bayrâmî-Celvetî Tarîkatı:

Gâzî Sinan Paşa Celvetî Zâviyesi. Elbasan'da (Ayverdi, IV, 399).

Kadiriyye Tarîkatı:

Kadiriyye Dergâhı. Elbasan'a bağlı Beklin kasabasında (Ayverdi, IV, 400).

Şâzeliyye Tarîkatı:

Şâzeliyye Tekkesi Gjakova'da (Elsie, s. 279).

TABLO 4**Yugoslavya'da Tekke Kurulan Yerler:**

Akhisar'da 3 adet.

Alacahisar'da 2 adet.

Ayruçan'da 1 adet.

Banaluka'da 1 adet.

Banya'da 2 adet.

Baniça'da 1 adet.

Bar'da 1 adet.
Belgrad'da 17 adet.
Bilagay'da 1 adet.
Cernik'te 1 adet.
Çaçka'da 3 adet.
Çayniçe'de 5 adet.
Çelebi Pazarı'nda 1 adet.
Çereniçe'de 1 adet.
Debre'de 5, köyünde 1 adet.
Eğri Dere'de 1 adet.
Foça'da 8 adet.
Foyniça'da 2 adet.
Firuška'da 2 adet.
Gabala'da 1 adet.
Gilan'da 2 adet.
Girgovçse'de 1 adet.
Gostivar'da 1 adet.
Hilivne'de 6 adet.
İlok'ta 1 adet.
İpek'te 3 adet.
İrik'te 2 adet.
İştîp'te 10 adet.
İzvornik'te 8 adet.
Kalkandelen'de 6 adet.
Karlofça'da 1 adet.
Kavadarci'da 2 adet.
Kıçevo'da 2 adet.
Kiviz'de 2 adet.
Komanova'da 1 adet.
Koniçe'de 2 adet.
Leskofça'da 2, köyünde 1 adet.
Lubin-Lubinye'de 2 adet.
Manastır'da 8 adet.
Metroviçe'de 1 adet.
Mostar'da 2 adet.
Nemse'de 3 adet.
Nevesin'de 3 adet.
Niş'te 7 adet.
Noveteyn'de 1 adet.
Oğlavak'ta 1 adet.

Ohri' de 3 adet.
Orahovaç' da 2 adet.
Osek' te 4 adet.
Pakriçsa' da 2 adet.
Pirepol' da 5 adet.
Priştine' de 1 adet.
Pirizren' de 7 adet.
Pirlepe' de 3 adet.
Pozeğacak' ta 4 adet.
Predol' da 1 adet.
Raça' da 2 adet.
Resne' de 1 adet.
Ruds' ta 2 adet.
Saraybosna' da 47 adet.
Semendire' de 3 adet.
Srebrenica' da 1 adet.
Taşlıca' da 2 adet.
Tikveş' te 1 adet.
Titel' de 2 adet.
Travnik' te 1 adet.
Ustikolina' da 1 adet.
Usturğa' da 1 adet.
Usturumca' da 2, köyünde 1 adet.
Uziçe' de 9 adet.
Üsküp' te 21 adet.
Vakf-ı Kebir' de 1 adet.
Valpovo' da 1 adet.
Valva' da 3 adet.
Varadin' de 1 adet.
Varsal Vakıf' ta 1 adet.
Verse' de 1 adet.
Visoka' da 1 adet.
Vulçutrin' de 1 adet.
Vulko-Vulkovar' da 1 adet.
Yakova' da 7 adet.
Yayçse' de 1 adet.
Yeni Kasaba' da 1 adet.
Yeni Pazar' da 4 adet.
Zemun' da 1 adet.
Ziornik' in Divic köyünde 1 adet.

Bk. Ayverdi, Ekrem Hakkı, *Avrupa'da Osmanlı Mimari Eserleri (III) Yugoslavya*, İstanbul 1981, s. 338-347. Ziornik'in Divic köyündeki tekke Zekeriya Yıldız tarafından kaydedilmiştir (*Geçmişten Günümüze Bosna Hersek*, İstanbul 1993, s. 178).

Yugoslavya'da Tarîkatı Belli Olan Tekkeler

Halvetiyye Tarîkatı:

Halvetiyye Tekkesi. Yeni Pazar'da (Ayverdi, III, 320).

Halvetiyye Tekkesi /Açık Baş Tekyesi. Blagay'da (*Seyâhatnâme*, VI, 475; Ayverdi, II, 63).

Yarar Baba Halvetî Zâviyesi. Kalkandelen'de (Ayverdi, III, 80).

Çullu Mehmed Efendi Zâviyesi. Kalkandelen'de (Ayverdi, III, 78).

Halvetî Tekkesi. İştîp'te (Ayverdi, III, 66).

Firuzların Tekkesi. İştîp'te (Ayverdi, III, 66).

Sofyalı Bali Efendi Tekkesi. İştîp'te (Ayverdi, III, 66).

Şeyh Hasan Kâfi Tekkesi. Akhisar'da (Ayverdi, II, 6).

Gazi Hüsrev Bey Hankâhı. Saraybosna'da (Ayverdi, II, 350).

Halvetiyye Dergâhı. Koniçe'nin Korsaçko Köyü'nde (Ayverdi, III, 36).

Halvetî/Kadirî Tekkesi. İpek'te (Ayverdi, III, 46).

Çullu Baba Tekkesi. Kiçevo'da (Ayverdi, III, 84).

Hayâtî Baba Tekkesi. Kiçevo'da (Ayverdi, III, 84).

Halvetiyye Tekkesi. Leskofça'da (Ayverdi, III, 94).

Halvetiyye Dergâhı. Leskofça'nın Korsaçko Köyü'nde (Ayverdi, III, 95).

Şeyh Seyyid Mustafa Halvetî Tekkesi. Niş'te (Ayverdi, III, 132).

Zeynelâbidin Paşa Tekkesi. Ohri'de (Ayverdi, III, 142-143).

Halvetiyye Tekkesi. Pirepol'de (2) adet (Ayverdi, III, 149).

Halvetiyye Tekkesi. Prizren'de (Ayverdi, III, 211).

Halvetiyye Tekkesi. Usturga'da (Ayverdi, III, 241).

Hasan Efendi Tekkesi. Uziçe'de (Ayverdi, III, 245).

Ayşe Kadın Halvetiyye Zâviyesi. Üsküp'te (Ayverdi, III, 247).

Kulak Şeyh Mehmed Efendi Zâviyesi. Üsküp'te (Ayverdi, III, 291).

Şeyh Salih b. Hüseyin Efendi Zâviyesi. Üsküp'te (Ayverdi, III, 293).

Şeyh Veliyyüddin Efendi Zâviyesi. Üsküp'te (Ayverdi, III, 294).

Nakşibendiyye Tarîkatı:

Nakşibendiyye Tekkesi. Saraybosna'da (Algar, s. 17).

Nakşibendiyye Tekkesi. Saraybosna'nın Oğlavak Köyü'nde (Ayverdi, II, 270, 391).

- Nakşibendiyye Tekkesi. Saraybosna'da (Ayverdi, II, 320).
 Nakşibendiyye Tekkesi. Saraybosna'da (Ayverdi, II, 369).
 Misafir Şeyh/Gazi İskender Bey Nakşibendî Tekkesi. Saraybosna'da (Ayverdi, II, 386).
 Yediler Tekkesi. Saraybosna'da (Ayverdi, II, 392).
 Nakşibendiyye Tekkesi. Prizren'de (Elsie, s. 279)
 Şeyh Yahya Nakşibendî Tekkesi. Eğridere Bayram Paşa Hisarı içinde (Ayverdi, III, 34).
 İsmail Efendi Nakşibendî Tekkesi. Koniçe'de (Ayverdi, III, 36).
 Nakşibendiyye Dergâhı. Yeni Pazar'da (Ayverdi, III, 320).
 Veliyyüddin b. Ahmed Tekkesi. İştîp'te (Ayverdi, III, 66).
 Şeyh Lütfullah Efendi Zâviyesi. Üsküp'te (*Seyâhatnâme*, V, 560; Ayverdi, III, 293).
 Nakşibendiyye Tekkesi. Foça'da (Moacanın, Nenad, "Foça", *DİA*, XIII, 167).

Mevleviyye Tarîkatı:

- Mevlevîhâne. Üsküp'te (*Seyâhatnâme*, V, 556; Ayverdi, III, 291).
 Mevlevîhâne. İpek'te (Ayverdi, III, 46).
 Hacı Mahmud Mevlevî Tekkesi. Saraybosna'da (Ayverdi, II, 387).
 İsa Bey Zâviyesi ve Mevlevî Tekkesi. Saraybosna'da (*Seyâhatnâme*, V, 431; Ayverdi, II, 389).
 Vecîhî Paşa Mevlevî Tekkesi. Saraybosna'da (Ayverdi, II, 392).
 Mevleviyye Tekkesi. Belgrad'da (Muhammed Mufaku, *Tarîh Belgrâdi'l-İslâmiyye*, Kuveyt 1987, s.53).
 Mevleviyye Tekkesi. Mostar'da (Nimetullah Hâfız, "Yugoslavya'da Mevlevî Tekkeleri", *Mevlânâ ve Yaşama Sevinci* (haz. Feyzi Halıcı), Konya 1978, s. 176).

Bektâşiyye Tarîkatı:

- Mir'at Baba Zâviyesi. Çayniçe'de (Ayverdi, II, 102).
 Bektâşiyye Tekkesi. Kaçanik'te (Ayverdi, III, 75).
 Bektâşiyye Tekkesi. Kosova'nın Ayruçan kasabasında (Ayverdi, III, 6).
 Harabâtî Baba/Sersem Ali Baba Bektâşî Tekkesi. Kalkandelen'de (Ayverdi, III, 78-79).
 Sadreddin Baba Bektâşî Zâviyesi. Kalkandelen'de (Ayverdi, III, 80).
 Karaca Ahmed Sultan Bektâşî Zâviyesi. Üsküp'ün Tekke Köyü'nde (Ayverdi, III, 308).
 Bektâşiyye Tekkesi. Pirepol'da (Ayverdi, III, 149).

Arabî Ahmed Baba Bektaşî Tekkesi ve Zâviyesi. Yeni Pazar'da (Ayverdi, III, 320).

Rifâiyye Tarîkatı:

Rifâiyye Tekkesi. İpek'te (Ayverdi, III, 46).

Kara Ferhat Rifâî Tekkesi. Saraybosna'da (Ayverdi, II, 365, 391).

Şeyh Ömer Rifâî Tekkesi. Kavadarci'da (Ayverdi, III, 84).

Mehmed Nazmî Efendi Rifâî Tekkesi. Manastır'da (Ayverdi, III, 109).

Şeyh Mehmed b. İsmail Efendi Rifâî Tekkesi. Üsküp'ün Hâtuncuklar Mahallesi (Ayverdi, III, 292).

Rifâiyye Tekkesi. Prizren'de (Ayverdi, III, 211).

Rifâiyye Tekkesi. Yakova'da (Ayverdi, III, 316).

Rifâiyye Tekkesi. Kosova'nın Gjakova kasabasında (Elsie, s. 277).

Kadiriyye Tarîkatı:

Kurila Kadirî Tekkesi. Prizren'de (Ayverdi, III, 211).

Kadiriyye Tekkesi. Debre'de (Ayverdi, III, 30).

Mahmud Paşa Kadirî Tekkesi. Debre'nin bir köyünde (Ayverdi, III, 32).

Kadiriyye Tekkesi. Pirepol'de (Ayverdi, III, 149).

Kadiriyye Tekkesi. Priştine'de (Ayverdi, III, 177).

Şeyh Seyyid Çolak Efendi Zâviyesi. Üsküp'te (Ayverdi, III, 294).

Hacı Sinan Tekkesi. Saraybosna'da. Bu tekke muhtemelen *Seyâhatnâme*'de kaydedilen (V, 432) Abdülkadir Geylanî Tekyesi'dir (Ayverdi, II, 387).

Sa'diyye Tarîkatı:

Sa'diyye Tekkesi. Koniçe'nin Koncic Köyü'nde (Ayverdi, III, 37).

Sa'diyye Tekkesi. Leskofça'da (Ayverdi, III, 94).

Sa'diyye Tekkesi. İpek'de (Elsie, s. 278).

Acîze Baba Tekkesi. Prizren'de (Ayverdi, III, 211).

Sa'diyye Tekkesi. Prizren'de (5) adet (Ayverdi, III, 317).

Sa'diyye Tekkesi. Yakova'da (Ayverdi, III, 211, 316).

Şeyh Emin Tekkesi/Tebdilin Tekkesi/Sa'diyye Tekkesi. Yakova'da (Ayverdi, III, 317).

Bayrâmiyye-Melâmiyye Tarîkatı:

Hamza Dede Zâviyesi. İzvornik'in güneyindeki Yeni Kasaba'da (Ayverdi, II, 524).

Melâmiyye Tekkesi. Prizren'de (Ayverdi, III, 211).